

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

10-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 10 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Jahongirov Burxon</i> O'ZBEKISTON VA BUYUK BRITANIYA MUNOSABATLARI	13-18
<i>Kenjayev Sardor Nurmurod o'g'li</i> AMIR TEMUR DAVRIDA MINTAQADA KATOLIK CHERKOVI FAOLIYATI	19-23
<i>Atamuratova Dilafruz Rashidovna</i> XORAZM TARIXINI O'RGANISHDA "TARJIMON" GAZETASINING AHAMIYATI	24-28
<i>Karimbayeva Salomatxon, Isxakov Bexzod Barkamalovich</i> FARG'ONA VODIYSI O'ZBEKLARI MODDIY MADANIYATIGA DOIR QARASHLAR TAHLILI	29-34
<i>Лукашова Наталья Михайловна</i> ИСТОРИЯ ТАШКЕНТА 30-Х ГОДОВ XVIII - ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XIX ВЕКА, ПРЕДСТАВЛЕННАЯ В РУССКИХ ИСТОЧНИКАХ	35-40
<i>Asadova Ra'no Baymanovna</i> 1991–2025-YILLARDA O'ZBEKISTON-HINDISTON DIPLOMATIK VA TA'LIMIY HAMKORLIGINING RIVOJLANISHI: TARIXIY ASOSLAR VA ZAMONAVIY ISTIQBOLLAR	41-44
<i>Turdimuratov Yangiboy Allamuratovich</i> ETNOIQTISODIYOT XO'JALIK FAOLIYATI SEGMENTI SIFATIDA, UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI, FUNKSIYALARI VA SHAKLLARI	45-52
<i>Tursunov Farrux G'ulomovich</i> QASHQADARYO VOHASI TOJIKLARINING HUNARMANDCHILIK TAOMILLARIDAGI O'ZGARISHLAR	53-58
<i>Mullajanova Xosiyat Yazdankulovna</i> XIX ASR OXIRIDA RUS GEOGRAFIK JAMIYATNING ILMIY TADQIQOTLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI	59-63
<i>Муминов Азизбек</i> ИСТОРИЯ ЖИЗНИ И НАУЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РАФАЭЛЯ ПАМПЕЛЛИ, ПРИЕХАВШЕГО В ТУРКЕСТАН В НАЧАЛЕ XX ВЕКА	64-69
<i>Suyarov Maxmudjon Sobirjon o'g'li</i> YUNON-BAQTRIYA TANGALARIDA AYOLLAR OBRAZI – DINIY-SIYOSIY RAMZ SIFATIDA	70-74
<i>Tuyev Fazliddin Erkinovich</i> BUXORO, NAVOIY VA SAMARQAND VILOYATLARIDAGI MUZEYLARINING XORIJIY ALOQALARI	75-80
<i>Mamatqulov Bekzod Sherozovich, Shonazarov Elnur Abbos o'gli</i> QASHQADARYO VILOYATIDA AYOLLAR BANDLIGI VA YENGIL SANOAT TARMOQLARINING IJTIMOIIY-IQTISODIY ROLI: TARIXIY TAHLIL VA NATIJALAR	81-85

<i>Jumayeva Shohida Choriyevna</i> SURXONDARYO VILOYATIDA CHORVACHILIK SOHASIDA MUTAXASSISLAR TAYYORLASH JARAYONIDAGI TARKIBIY O'ZGARISHLAR	86-90
<i>Azatov Allayar</i> RIVOJLANGAN O'RTA ASRLAR YOZMA MANBALARIDA QUYI AMUDARYO HAVZASI VA "XORAZM DENGIZI" TO'G'RISIDAGI MA'LUMOTLAR	91-99
<i>Ro'ziyeva Mashxura Abdimuminovna</i> LO'LILARDA O'ZLIKNI ANGLASHNING ZAMONAVIY JIHATLARI	100-105
<i>Orunbayev Asli</i> IKKINCHI MASHRUTIYAT JARAYONIDA JÖN TURKLAR HARAKATI VA RESPUBLIKA G'OYALARINING SHAKLLANISHI	106-113
<i>Matyaqbov Toyirjon Sultanbayevich</i> XORAZM VOHASI NEOLIT DAVRI O'RTA BOSQICHI KULOLCHILIGI XUSUSIDA BA'ZI MULOHAZALAR	114-116

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna, Abduljalilov Xojiakbar Abduljalil o'g'li</i> O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA XUSUSIY SEKTORNING O'RNI VA UNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	117-122
<i>Bazarova Gulnora Gulamovna</i> O'ZBEKISTON IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISHIDA SHANXAY HAMKORLIK TASHKILOTI.(UMUMIY MAQSADLAR YO'LIDAGI RIVOJLANISH).....	123-127
<i>Yadiyarova Shahnoza</i> THE ROLE OF THE MARKETING SYSTEM IN INCREASING THE COMPETITIVENESS OF LOCAL ENTERPRISES	128-135
<i>Нурмуродов Камолитдин Пирмаматович</i> НАУЧНЫЕ ВЗГЛЯДЫ К ПОНЯТИЮ ФИНАНСОВЫЕ РЕСУРСЫ	136-141
<i>Mamatqulova Muxlisa Mamirjanovna</i> O'RMON XO'JALIGINI MOLIYALASHTIRISHNING BYUDJET VA BYUDJETDAN TASHQARI MANBALAR HISOBIGA MOLIYALASHTIRILISHI	142-146
<i>Olimjonova Sexriyo Muzaffar qizi</i> TURIZM INDUSTRIYASI VA MEHMONDO'STLIK XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHDA MAHALLIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH	147-150
<i>Anvarova Muhsinakhon Otabek kizi</i> THE ROLE OF BIOSPHERE RESERVES AND NATIONAL PARKS IN TOURISM	151-154

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Yusupova Ranoxon Tolibjonovna</i> TECHNICAL DEVELOPMENT AS AN ETHICAL-STRATEGIC RESOURCE	155-158
<i>Adilov Zafar Yunusovich</i> MAHMUD AZ-ZAMAXSHARIYNING INSON KAMOLATI HAQIDAGI FALSAFIY QARASHLARI	159-165

<i>Xo'janova Tamara Jo'raevna</i> YANGI DAVR VA HOZIRGI ZAMON FALSAFASIDA AXBOROT URUSHLARINI O'RGANISHNING PARADIGMALARI	166-170
<i>Narziyev Zubaydillo Ibodilloevich</i> AZIZIDDIN NASAFIYNING "ZUBDAT UL - HAQOYIQ" ASARI TASAVVUF FALSAFASIGA OID MUHIM MANBA	171-175
<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> YOSHLARDA MA'NAVIY VA AXLOQIY QIYMATLAR: AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY O'RTASIDAGI TENGSIZLIKLER VA RIVOJLANTIRISH YO'LLARI	176-179
<i>Murtozayev Shahobiddin Baxriddinovich</i> UMAR SUXRAVARDIYNING "AVORIF UL-MAORIF" ASARINING IJTIMOIY-AXLOQIY TAHLILI	180-185
<i>Shamsutdinova Nigina Karimovna</i> ABU ALI IBN SINO IRFONiy QARASHLARI: «TA'BIRI MANZIL» ASARI MISOLIDA	186-190
<i>Pardayeva Marhabo Davlatovna</i> "ODAMIYLIK" TUSHUNCHASINING ZAMONAVIY KONTEKSTDA TRANSFORMATSIYASI	191-197
<i>Aripova Zulfiyaxon Solijonovna</i> SHARQ FALSAFASIDA IJTIMOIY ADOLAT TAMOIYILLARI: FOROBIYNING FALSAFIY MEROSI MISOLIDA	198-203
<i>Muxtorova Tutixon</i> ZAMONAVIY DUNYODA YOSHLARNING MA'NAVIY-RUHIY BARQARORLIGINI SHAKLLANTIRISHNING FALSAFIY MASALALARI	204-211
<i>Xakimov Abdulboqi</i> YOSHLARDA MANTIQUIY VA TANQIDIY FIKRLASH QOBILIYATLARINI SHAKLLANTIRISHDA FALSAFANING AHAMIYATI	212-216
<i>Sardorbek Jabbarov Buron o'g'li, Mirzakhmedov Abdurashid Mamasidiqovich</i> ISTE'MOLCHILIK JAMIYATIDA AHOLINING ISTE'MOL ME'YORI	217-224
<i>Taniqulov Jonibek Ashirkulovich</i> TA'LIM MADANIYATI VA UNING FALSAFIY FUNDAMENTLARI: KONSEPTUAL YONDASHUVLAR, GNOSEOLOGIK ILDIZLAR VA AKSIOLOGIK TAHLIL	225-229
<i>Бердалиева Севара Дамировна</i> СПОСОБЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТРУДОВ АЛЛАМА ЮСУФА ХОСА ХАДЖИБА В РЕШЕНИИ СОВРЕМЕННЫХ ЭТИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ	230-234
<i>Хушбоков Ойбек Уралович</i> СОВРЕМЕННАЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КОНЦЕПТОСФЕРА УЧИТЕЛЯ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ	235-239
<i>Fayziyev Xurshid Jumayevich</i> VOLTER DAVRIDA FRANSIYADA MA'NAVIY MIHITNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	240-244
<i>Muxiddinova Hakimaxon G'ulomovna</i> EKOLOGIK TAFAKKUR VA YASHIL IQTISODIYOT – UCHINCHI RENESSANSNING YANGI FALSAFIY PARADIGMASI SIFATIDA	245-250

<i>Zokirov Mirzo</i> MAMLAKATLARNING TANAZZUL VA TARAQQIYOTINI BELGILOVCHI IJTIMOIY-FALSAFIY OMILLAR	251-255
--	---------

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Jo'rayev Nabi Narziyevich</i> O'ZBEK MILLIY LINGVOMADANIYATINING QADIMIYLIK VA ZAMONAVIYLIK ASOSLARI	256-262
<i>Eshtuhtarova Bibigul Bektoshevna</i> PRAGMATICS OF GENDERED COMMUNICATION IN ENGLISH	263-267
<i>Zaripova Matluba Kulfidinovna</i> GRAMMATICAL MEANS OF EXPRESSING PEJORATION IN UZBEK AND RUSSIAN	268-271
<i>Sayipova Dilobar Raximovna</i> ADABIYOT FANIGA OID KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA MUSTAQIL TA'LIM TOPSHIRIQLARINING AHAMIYATI	272-275
<i>Soibova Gulchiroy Bakhtiyorjon qizi</i> TRANSLATION ISSUES IN THE GENERAL AND SPECIFIC OCCURRENCE OF THE HORSE IN ENGLISH AND UZBEK CULTURES	276-281
<i>Zokirova Shaxzoda Nodirjon qizi</i> TELEVISION AS A RHETORICAL ARENA: THE MANIFESTATION OF CLASSICAL RHETORICAL CANONS IN MODERN TV GENRES	282-288
<i>Abdujalilova Ruxshona Abdug'afforzoda</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA KRIMINALINGVISTIK BIRLIKLARINING SHAKLLANISHINING GRAMMATIK XUSUSIYATLARI	289-293
<i>Abduraximova Feruza Boxadirovna</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA OT YASOVCHI QO'SHIMCHALARNING QIYOSIY TAHLILI	294-300
<i>Jalolova Feruza Normurodovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK XALQ ERTAKLARINING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI	301-305
<i>Ahrorova Nigina Anvarovna</i> MIFOLOGIK TASAVVURLAR MUAYYAN VOQELIK MOHIYATI	306-309
<i>Razikov Baxtiyor Kosimovich</i> MEMLAR TILIDAGI NEOLOGIZM: QOIDABUZARLIKMI YOKI INNOVATSIYAMI? O'ZBEK RAQAMLI DISKURSI MISOLIDA	310-314
<i>Kutbiddinova Nazokatkhon Dovudkhon qizi</i> GENDER-BASED DIFFERENCES IN THE USE OF PHRASEOLOGISMS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	315-319
<i>Nazarova Sabrina Zafarjon qizi</i> YOZMA NUTQDAGI GRAMMATIK BUZILISHLAR: AGRAMMATIK DISGRAFIYANING LINGVISTIK VA NEYROPSIXOLOGIK ASOSLARI	320-323
<i>Ёлдашалиева Мадина Зиёджон кызы</i> ЖЕНСКОЕ СЧАСТЬЕ КАК ПРИНЯТИЕ ЛЮБВИ И ЗАЩИТЫ В ПОВЕСТИ ЧИНГИЗА АЙТМАТОВА «ТОПОЛЁК МОЙ В КРАСНОЙ КОСЫНКЕ»	324-326

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Salimova Diyoraxon Baxtiyorjon qizi</i> HAVO TRANSPORTIDA TASHUVCHI JAVOBGARLIGINING NAZARIY DOKTRINASI	327-333
<i>Abdullayev Rustam Kaxramanovich</i> JINOYATLARNI TERGOV QILISHDA RAQAMLI DAKTILOSKOPIYANING IMKONIYATLARI	334-339
<i>Давронов Атобек Равшанович</i> ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК ВСПОМОГАТЕЛЬНЫЙ СУБЪЕКТ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА: ДОКТРИНАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ	340-349
<i>Eshturdiyeva Farangiz Baxodir qizi</i> O'ZBEKISTONDA HUQUQ IJODKORLIGI SIYOSATI: STRATEGIK PRINSIPLAR VA ULARGA YANGICHA NAZARIY YONDASHUV	350-355
<i>Исламов Самандар Олимжон угли</i> ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ КРИПТО-АКТИВОВ В СТРАНАХ СНГ: АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ	356-363
<i>Uteniyazov Keulimjay Kuanyshbayevich</i> AYBLOV TUSHUNCHASI, TURLARI VA UNING JINOYAT-PROTSESSUAL HUQUQ TIZIMIDAGI O'RNI	364-370
<i>Ikramov Abrorbek Kamoliddinovich</i> ASSOZ BOYISH NATIJASIDA VUJUDGA KELGAN MAJBURIYATLAR	371-375
<i>Muxitdinova Firuza, Saidakamal Mamasoliyev</i> ZAMONAVIY AXBOROT MAKONIDA INSON HUQUQLARINI HIMOYA QILISHNING XALQARO-HUQUQIY ASOSLARI	376-380
<i>Бахриддинова Бехруза Бахриддиновна</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНЫХ ПОДХОДОВ К СОВРЕМЕННОМУ ПОНИМАНИЮ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА	381-388
<i>Axmedov Dilshod Baxramovich</i> MA'MURIY SUDLARDA PROKUROR ISHTIROKINI SAMARALI TA'MINLASHNING AMALIY MASALALARI	389-394
<i>Shodmonov Farrux Fayzullo o'g'li</i> DAVLAT BOSHQARUVIDA TRANSCHEGARAVIY SUVLARDAN FOYDALANISHNING SAMARALI TIZIMINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI	395-401
<i>Bozorov Ulug'bek</i> TEXNIKA YO'NALISHI OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TALABALARNI KASBIY-HUQUQIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH MODELI	402-407
<i>Nurullayeva Djamilya Sayfiyevna</i> O'ZBEKISTONDA SPORT TASHKILOTLARINING HUQUQIY MAQOMI VA ULARNING MOLIVAVIY MUSTAQILLIGI	408-413
<i>Reymbayeva Guldaulet Kurbanbayevna</i> TURIZM XIZMATI SOHASIDA ISTE'MOLCHI HUQUQLARINI HUQUQIY TA'MINLASH MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI	414-420

<i>Shirinqulov Baxtiyor Iftixor o'g'li</i> MEHNATNI MUHOFAZA QILISH QOIDALARINI BUZISH JINOYATLARINI TERGOV QILISHDA KO'ZDAN KECHIRISH TERGOV HARAKATINI O'TKAZISHNING TAKTIK XUSUSIYATLARI	421-428
<i>Salomov Xumoyun</i> OMMAVIY-HUQUQIY MUNOSABATLARDA QONUNIYLIKNI TA'MINLASHDA PROKURATURA ORGANLARINING AHAMIYATI	429-433
<i>Kakhramonova Aziza</i> THE PRINCIPLE OF INTERNATIONAL LAW ENSURING THE RIGHT OF A CHILD TO LIFE, SURVIVAL AND DEVELOPMENT AND ITS ESSENCE	434-437
<i>Xoliqova Gavhar Ramazon qizi</i> XALQARO XUSUSIY HUQUQDA ALIMENT MAJBURIYATLARINI TARTIBGA SOLISHNING KOLLIZION MASALALARI	438-444
<i>Sharipov Firdavs Xolnazarovich</i> OLIY MAJLIS QONUNCHILIK PALATASINING QONUN IJODKORLIGI FAOLIYATIDA AYRIM YORDAMCHI TUZILMALARNING ISHTIROKI	445-450
<i>Nugmanov Nugman Abdullayevich, Nizomova Nastarin Vladimirovna</i> PARTICIPATION OF WOMEN IN SHAPING THE DIGITAL LEGAL SPACE	451-456
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Djamaldinova Shaxlo Obloberdiyevna</i> TIBBIYOT OLIYGOHI TALABALARINI EMOTSIONAL VA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHGA YO'NALTIRILGAN METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	457-462
<i>Nabiullin Rishat Xismatullovi, Raxmonov Azizbek Abdullajonovich</i> XORIJDA KORPORATIV SPORTNI RIVOJLANTIRISH VA O'ZBEKISTONDA XORIJ TAJRIBASINI JORIY ETISH	463-468
<i>Xudayberganov Otabek Erkinovich</i> BASKETBOL VOSITALARI VA MUAMMOLI O'QITISH USULLARI YORDAMIDA JISMONIY MADANIYAT FAKULTET TALABALARINING KASBIY KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH	469-474
<i>Nishonova Dilafruz</i> O'QUVCHILARDA IQTISODIY MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI	475-480
<i>Davletyarova Laylo Baxodirovna</i> YENGIL ATLETIKADA TRENERLIK FALSAFASINI RIVOJLANISHI	481-486
<i>Madrahimov Alisher Maxammadibroximovich</i> O'RTA MAKTAB O'QUVCHILARI O'RTASIDA ZO'RAVONLIK PROFILAKTIKASINI YANADA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	487-493
<i>Шавилова Наталья Сергеевна</i> ПРИМЕНЕНИЕ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА: ВЛИЯНИЕ НА МОТИВАЦИЮ И КАЧЕСТВО ОБУЧЕНИЯ	494-500
<i>Nosirov Murod Zakirovich, Jonibekova Sevara Dilmurod qizi</i> FIZIK JARAYONLARNI KOMPYUTERDA MODELLASHTIRISH ORQALI TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH	501-508

<i>Mattiyeva Feruza Begmatdulabovna</i> ZAMONAVIY LINGVODIDAKTIK YONDASHUVLAR ASOSIDA TARJIMA DARSLARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH	509-515
<i>Qarshiboyeva Maftuna Komiljon qizi</i> RAQAMLI MUHITDA O'SMIR YOSHDAGI BOLALARNING ESTETIK EHTIYOJLARINING SHAKLLANISHI	516-519
<i>Usmonqulov Jo'rabek Erkin o'g'li, Kubayiva Sarvinoz Asrorbek qizi</i> TALABALARNING KASBIY MAHORATINI RIVOJLANTIRISHDA MUSTAQIL TA'LIMNING O'RNI VA AHAMIYATI	520-525
<i>Xayitova Dilovar Ismat qizi</i> STEAM INTEGRATSIYASI ORQALI AXBOROT-PROTSESSUAL TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING SAMARALI YO'LLARI	526-532
<i>Soliyeva Muqaddas Nurnazarovna</i> THE EFFECTIVENESS OF TASK-BASED LANGUAGE TEACHING (TBLT) IN UZBEK CLASSROOMS	533-537

Received: 15 September 2025

Accepted: 1 October 2025

Published: 10 October 2025

Article / Original Paper

IN THE WRITTEN SOURCES OF THE DEVELOPING MIDDLE AGES INFORMATION ABOUT THE LOWER AMU DARYA BASIN AND THE “KHOREZM SEA”

Azatov Allayar

Doctoral candidate National Archaeological Center

Abstract. This article provides a scientific analysis of historical and geographical information about the Lower Amu Darya basin and the "Khorezm Sea" contained in developed medieval written sources. These sources are used to study the region's natural and geographical conditions, state traditions, socio-political life, and economic and cultural ties of the Khorezm oasis. Archaeological finds, epigraphic, and numismatic materials are also used to elucidate the ancient and early medieval periods of Khorezm's history. The occurrence of the phrase "Khorezm Sea" in written sources and its connection with the Aral Sea are scientifically substantiated. The results of the study demonstrate that Khorezm occupied a special place not only in the regional history but also in the history of Central Asia as a whole.

Keywords: Lower Amu Darya, Khorezm oasis, Khorezm Sea, Aral Sea, medieval written sources, archaeological finds, numismatics, African dynasties, ancient Khorezm, Central Asia.

RIVOJLANGAN O'RTA ASRLAR YOZMA MANBALARIDA QUYI AMUDARYO HAVZASI VA “XORAZM DENGIZI” TO'G'RISIDAGI MA'LUMOTLAR

Azatov Allayar

O'z FA Milliy Arxeologiya Markazi doktoranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada rivojlangan o'rta asrlar yozma manbalarida Quyi Amudaryo havzasi va "Xorazm dengizi" to'g'risida keltirilgan tarixiy-geografik ma'lumotlar ilmiy tahlil qilinadi. Hududning tabiiy-geografik sharoiti, Xorazm vohasining davlatchilik an'analari, ijtimoiy-siyosiy hayoti va iqtisodiy-madaniy aloqalari manbalar asosida o'rganiladi. Shuningdek, arxeologik topilmalar, epigrafik va numizmatik materiallar asosida Xorazm tarixining qadimgi va ilk o'rta asrlar davrlari yoritiladi. "Xorazm dengizi" iborasining yozma manbalarda uchrashi va Orol dengizi bilan bog'liqligi ilmiy jihatdan izohlanadi. Tadqiqot natijalari Xorazmning nafaqat mintaqaviy, balki butun Markaziy Osiyo tarixida alohida o'rin tutganini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Quyi Amudaryo, Xorazm vohasi, Xorazm dengizi, Orol dengizi, o'rta asr yozma manbalari, arxeologik topilmalar, numizmatika, Afrig'iylar sulolasi, qadimgi Xorazm, Markaziy Osiyo.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I10Y2025N15>

Quyi Amudaryo havzasi O'rta Osiyoning Amu, Sir, Zarafshon, Chu va Talas kabi daryolar havzasidagi singari qadimgi davr va o'rta asrlarda muayyan bir tarixiy nom bilan atalib kelingan. Ular orasida eng keng tarqalgani Xorazmdir. Aslida qadimda va o'rta asrlarda O'rta Osiyo mintaqasi turlicha tarixiy nomlar bilan yuritilgan bo'lsa-da, yalpi olganda, mintaq xalqlari yagona tarixga ega. Qadimgi yunonlar Transoksiana, ya'ni "Oks (Amudaryo) daryosining narigi tomoni" deb yuritgan va shu nom ostida yevropalik xalqlar adabiyotiga kirgan ushbu mintaq nomi "Movarounnahr – daryoning narigi tomoni" deb ham ataldi. Ya'ni arab, forsiy va turkiy tilli manbalardan ilk o'rta asrlardan to so'nggi o'rta asrlargacha

Movarounnahr nomi yunonliklar an'anasiga o'xshab Amudaryoning o'ng sohilidan sharqqa va shimolga cho'zilgan o'troq hududlarga nisbatan qo'llanilgani anglashiladi. Shunga qaramay, O'rta Osiyo hududiga nisbatan mahalliy xalqlar, xususan, turkiylar tomonidan "Turon", "Turkiston" atamalarini ishlatish an'anasi ham saqlanib qoldi [1].

Yuqorida keltirilgan atamalar O'rta Osiyo mintaqasining umumiy nomi bo'lib, mintaqaning har bir vohasini turlicha nomlar bilan atash an'anasi qadimda ham, o'rta asrlarda ham davom etdi. Masalan, Marv, Xorazm, Buxoro, Samarqand, Toshkent nomlari mintaqadagi vohalarning ancha qadimiy nomlaridan hisoblanadi. Sug'd, Ustrushona, To'xoriston, Choch kabi qo'llanilishdan chiqib ketgan mintaqaning qadimiy o'troq vohalaridan farqli o'laroq Xorazm qadimgi davr va o'rta asrlardan beri nomi o'zgarmay kelayotgan vohalardan biridir. Shunday bo'lsa-da, keyingi asrlarga kelib bu atama oldingidek keng ko'lamliligini birmuncha yo'qotgani ko'zga tashlanadi. Aslida Xorazm vohasi Quyi Amudaryo havzasi va Orol dengizining janubiy qirg'oqlari orasidagi hududlarni qamrab oladi¹. Qadimgi davrlar va o'rta asrlardagi tarixiy nomi "Xorazm diyori", "Xorazm mamlakati", "Xorazm o'lkasi" kabi nomlar bilan yuritilgan ushbu hudud O'rta Osiyodagi muayyan bir tarixiy-geografik o'lka yoki viloyat bo'lib, islomdan oldingi davrlarda mintaqadagi Marv, Baqtriya – To'xoriston, Sug'd, Choch, Ustrushona, Farg'ona, O'tror, Isfijob (Sayram) kabi siyosiy-ma'muriy birlik – voha hukmdorligi sifatida bilingan. Xorazm ham ushbu vohalar kabi o'zining davlat va hokimiyat ramzlariga — muayyan hudud, chegara, poytaxt, hukmdor sulola, hokimiyat ramzlari, tanga-pul tizimi va hokazolarga ega bo'lgan.

Quyi Amudaryo–Xorazm vohasida ilk davlatchilik miloddan oldingi so'nggi mingyillikning VII–VI asrlarga to'g'ri kelib, ayrim istisnolarni aytmaganda, bu yerda davlatchilik an'analari o'ziga xos ko'rinishda shakllangan. O'rta Osiyo va unga qo'shni hududlarga xos davlatchilik bosqichlari – muayyan bir shahar yoki shaharlar negizida dastlab shahar-davlat, keyinchalik esa voha-davlat ko'rinishdagi bosqichlar Xorazm uchun ham xos bo'lsa-da, vohaning tabiiy-geografik joylashuvi uning birmuncha farqli xususiyatlari shakllanishiga olib kelgan. Ya'ni Xorazm vohasining geografik jihatdan birmuncha qulay bo'lishi – Qizilqum va Qoraqum kabi yirik qumlik hududlar, suv tarmoqlari bu yerni mintaqaning boshqa vohalaridan anchagina farqli davlatchilik an'analarning shakllanishiga olib kelgan[2;48-50]. Bu yerga eng yaqin joylashgan Buxoro va Marv vohalari bilan oraliq masofada qadimdan aholi yashamaydigan yuzlab chaqirimlik uzoqlik mavjudligi, shuningdek, birmuncha yaqin hududdagi Zarafshon vohasi bilan Xorazm vohasi o'rtasida katta qumliklarning borligi tufayli bu yerni mintaqaning boshqa hududlari bilan tig'iz aloqalar o'rnatilishi, o'zaro ta'sirlar bo'lishiga birmuncha to'siq bo'lgan. Shu bilan birga, qadimgi xorazmliklarning xalqaro savdoda faolligi, rivojlangan hunarmandchilik buyumlari bilan tashqi savdoni o'ziga jalb qilishi natijasida Xorazm vohasi doimiy ravishda rivojlanib, dunyo yangilik va yutuqlaridan yaxshi xabardor bo'lgan. Natijada Xorazm vohasi o'zini ham davlatchilikda, ham iqtisodiy-madaniy sohalarida ilg'or davlat sifatida namoyon qilgan.

Xorazm vohasi Quyi Amudaryoning markaziy qismlari – Gurganch (Ko'hna Urganch), Kat, Xiva va hokazolar bilan birga yana shartli ravishda Janubiy Xorazm va Shimoliy Xorazm kabi qismlardan iborat bo'lib, shimoliy qism o'ziga xos bir qator jihatlariga ega edi. Bu holat ushbu hududda geografik joylashuv va iqlim sharoitlar bilan bog'liq bo'lib, bir necha jihatlariga ko'ra Orol dengizi tegralaridan shimolga yoyilgan "Dasht madaniyati" bilan uzviy aloqalarga

¹ Bu hudud geografik jihatdan O'zbekiston respublikasining shimoli-g'arbiy hududlaridagi Xorazm viloyati va Qoraqalpog'iston respublikasi hamda Turkmaniston respublikasining Dash-O'g'uz (Toshovuz) viloyatiga to'g'ri keladi.

ega edi. Tadqiqotchilar tomonidan “Yevrosiyo kengliklari”, “Dashti Qipchoq” deb atalayotgan, oʻtmishda esa koʻproq “Dasht”, “Dashti Qipchoq” oʻlaroq bilangan hudud bilan tigʻiz kontaktlarga ega boʻlgan Shimoliy Xorazm oʻziga xos xususiyatlarga ega boʻlish bilan birga ijtimoiy-siyosiy va etnomadaniy jihatdan Xorazmning markaziy qismlari, shu jumladan, Janubiy Xorazm bilan chambarchas bogʻliq boʻlgan. Buni turli tillardagi yozma manba maʼlumotlari bilan birga, arxeologik topilmalar, asosan, epigrafik va numizmatik materiallar tasdiqlab turibdi.

Deyarli yuz yildan beri hududda olib borilayotgan arxeologik qazishmalarda oʻnlab Qadimgi Xorazm yozuvli sopol buyumlar (koʻzalar, ostadonlar) bundan darak berganidek, oʻnlab arxeologik yodgorliklar (shahar qoldiqlari, qalʼa va boshqa yirik aholi maskanlari) koʻrsatib turibdi. Ham Xorazmning markaziy va janubiy hududlari, ham shimoliy hududlaridagi koʻplab arxeologik obyektlarida topilgan va topilayotgan numizmatik materiallarning koʻpchiligida deyarli bir xil xususiyatlar – old yuzasida otliq tasviri, orqa yuzasida Qadimgi Xorazm hukmdorlariga xos tamgʻa va uning atrofida qadimgi xorazmiy yozuvi oʻrin olgan tangalar tashkil etadi. Islomdan oldingi Xorazm vohasi tangalari asosan ushbu vohaning qadimiy shahar xarobalari – Tuproq-qalʼa, Dingilja, Guldursun-qalʼa, Toʻq-qalʼa, Koʻhna-Uvaz, Duman-qalʼa, Qizil-qalʼa, Burgut-qalʼa, Angqa-qalʼa, Qavat-qalʼa, Qoʻziqirilgan-qalʼa, Teshik-qalʼa, Ayoq-qalʼa, Qum-qalʼa, Kuyuk-qalʼa, Yakkaparson, Meshekli va hokazo kabi yodgorliklardan topilgan boʻlib, ularning sezilarli bir qismi Shimoliy Xorazm hududida joylashgan qadimiy aholi maskanlaridir[3; 35.]. Xorazm tangalarining bir guruhi Amudaryoning oʻng havzasidagi qadimiy aholi maskanlari oʻrnida ham aniqlangan.

Quyi Amudaryo havzasi – Xorazm vohasining shimoliy qismlari tarixiga doir maʼlumotlar yozma manbalarda qisqa boʻlsa-da, biroq bir necha tortishuvli masalalarga aniqlik kiritadigan mohiyatdadir. Maʼlumki, bu hududning uzoq oʻtmishidan yaxshi xabardor boʻlgan Abu Rayhon Beruniy oʻzining “Osor ul-boqiya” (Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar) degan asarida xorazmliklarning oʻtmishda boʻlib oʻtgan voqealarni belgilashda qanday yondashganliklariga toʻxtalib, bu toʻgʻrida quyidagicha bilgiler keltirib oʻtgan: *“Xorazmga odamlar joylasha boshlaganidan tarix olar edilar, bu Iskandardan toʻqqiz yuz sakson yil ilgari boʻlgan edi ... Undan keyin Siyovush ibn Kaykovusning Xorazmga kelishidan, Kayxusrav va uning naslining Xorazmda podshohlik qilishlaridan tarix oldilar. Shu vaqtda Kayxusrav Xorazmga koʻchib, turk podshohlari [ustidan] hukmronligini yurgizgan edi. Bu voqea Xorazmga odam joylashishidan toʻqson ikki yil keyin boʻldi...”* deb keltirgan maʼlumot[4;71] Quyi Amudaryo havzasi va Orol dengizining janubiy va janubi-gʻarbiy qirgʻoqlariga ham tegishli boʻlishi kerak. Chunonchi, ayrim forsiy yozmalarda Afrosiyobning Xorazmda ham boʻlgani, u bu yerda turib eronlik dushmanlar bilan toʻqnashgani haqida soʻz boradi: *“Men forslar orasidan shunday (xabarlar) topdim: turk hukmdori Afrosiyob oʻz xazina va qimmatbaho buyumlarini Kerderning yuqorisida, Xorazm oʻlkasidagi dengizning oʻrtasiga koʻmgan. Abarviz (Parviz) ibn Xurmuzgacha hech kimsa bu toʻgʻrida bilishmagan. U ushbu xazinani topgan va 12 yil boʻyi (oʻz yurtiga) tashib keltirilgan. Har oyda (bu yerdan) unga 10 xachirga ortilgan yuk kelib turgan, qimmatbaho buyumlarning katta boʻlagini toza oltin quymalar tashkil etgan”*[5;431].

Bundan koʻrinadiki, aslida rivojlangan oʻrta asrlarda yozilgan boʻlishiga qaramay, Xorazm vohasining qadimgi davrlari bilan uzviy bogʻliq boʻlgan yarim afsonaviy maʼlumotlarda *“turk hukmdori Afrosiyob oʻz xazina va qimmatbaho buyumlarini Kerderning yuqorisida, Xorazm oʻlkasidagi dengizning oʻrtasiga koʻmgan”* kabi jummalarning oʻrin olishi bejiz emas. Yaʼni

miloddan oldingi so'nggi mingyillikda Xorazm – Eron ziddiyatlari davrida, manba tili bilan aytganda “turk – fors to'qnashuvlari” chog'ida Kerder va uning atroflari, hatto undan anchagina shimoli-g'arbdagi, Amudaryo daryosining suvi yig'iladigan “ko'l” – bugungi Orol dengizi forscha manba tili bilan aytganda “Xorazm o'lkasidagi dengiz” haqida xabarlar uzoq o'lkalargacha yoyilgan edi. “Xorazm dengizi” iborasi boshqa yozma manbalarda ham uchrab, X asrda yozilgan, muallifi aniqlanmagan forsiy tilli “Hudud ul-olam” asarida quyidagicha so'z yuritiladi: *“Yana biri Jayhun daryosi. Vaxon hududidan oqib keladi; Bulo'r nohiyati, Shaknon, Vaxon hududlaridan o'tadi. (So'ngra) Xutalon, Tuxoriston, Balx, Chag'oniya, Xuroson va Movarounnahr hududlariga oqib keladi. Xorazm hududidan o'tib, so'ngra Xorazm dengiziga quyiladi”*[6;8].

Xorazm vohasining geografik joylashuvi va tabiiy chegaralari haqida “Hudud ul-olam”da keltirilgan ma'lumotlardan Amudaryo quyiladigan suv manbai – Orol dengizining “Xorazm o'lkasi”ga kiritilgani anglashiladi: *“Yana boshqa bir cho'l bor. Uning sharqiy tomoni Marv hududidan o'tib, Jayhungacha yetadi. Uning janubiy chekkasi Bovard, Niso, Farov va Dehiston [dan o'tib] Xazarlar dengizigacha boradi; (u yerdan dengiz bo'ylab) Otil hududigacha yastangan, uning g'arbiy (chekkasi) Otil daryosi, shimoliy chekkasi Jayhun daryosi **Xorazm dengizi**, G'uz hududi va Bulg'or chegarasigacha yetib boradi. Bu cho'lni Xorazm va G'uz cho'li deydilar. Bu cho'lda bir qumlik bor: u Balx hududidan boshlanadi va Jayhun (daryosi)ning janubi bilan davom etib, Xorazm dengizigacha boradi. Eni ba'zi joylarda bir manzil bo'lsa, ba'zi qismida yetti manzil erur”*[7;10].

Shuningdek, “Hudud ul-olam”da Xorazmning boshqaruv markazlari bo'yicha ham qisqacha ma'lumot o'rin olgan bo'lib, undan anglashilishicha, Kat (manbada Koj) bo'lgan Xorazm vohasi X asrlardayoq Turkiston mintaqasining “eshigi”, ya'ni darvozasi hisoblanib, “G'uz Turkistoni” (manbada nuqtasi tushgan “z” harfi bilan G'ur ko'rinishida – *mual.*) deb ham bilingan: *“Koj – Xorazmning qasabasi, G'uz Turkistonining eshigi erur; turklar, Turkiston, Movarounnahr va Xazarning borgohi hisoblanadi, savdogarlar (gavjum) joy. Uning podshosi muxtoriyat (huquqiga ega) podshohlardan va uni Xorazmshoh deydilar. Ul joyning odamlari botir va jangovar. Farovon shahardir. Unda yostiqlik jildi, qaroqand, bo'z, kigiz, kamar va pishloq (yoki qimiz) tayyorlanadi”*[8;10].

Qizig'i shundaki, “Hudud ul-olam”da Kerder (Kardar) Xorazm vohasining bir qismi sifatida ko'rsatilib, u haqda quyidagicha ma'lumot keltiriladi: *“Kardar – aholisi gavjum shaharcha, ekinzorlari bor. Unda ko'plab (qorako'l) teri tayyorlanadi”*[9;22]. Quyi Amudaryo havzasining shimoliy hududlaridagi aholi maskanlari, suv tarmoqlari va hokazolar bo'yicha birlamchi ma'lumotlar rivojlangan o'rta asrlarda mintaqaga sayohat qilgan arab va fors geograflari asarlarida uchraydi. Ular orasida X asrda yashagan Ibn Havqalning “Kitob surat al-ard” (Yer suratining kitobi) nomli asarida Kardar, “Xorazm ko'li”, “Shosh daryosi”, Chag'ir O'g'uz va hokazo kabi joy nomlari o'rin olgan. Jumladan, asarda Xorazm ko'li haqida quyidagicha ma'lumot uchrab, u orqali Orol dengizining o'sha kezlardagi ko'lamini qanday bo'lgani haqida muayyan tasavvurlarga ega bo'lish mumkin: *“Xvorazm ko'lining aylanasi ilm ahlining bir to'xtamga kelgan fikriga ko'ra, taxminan yuz farsaxga teng. Uning suvi sho'r. Unda [ko'zga] ko'rinadigan [suvning] ketish yeri yo'q. Unga Jayxun daryosi, ash-Shosh daryosi va o'sha yerlardagi boshqa suvlar quyiladi. U kichik bo'lsa ham, uning suvi chuchuklanmaydi, sathi esa ko'tarilmaydi”*[10;39]. Qizig'i shundaki, arab va fors geograflari Jayhun, ya'ni Amudaryoning ma'lum bir joyga quyilib, ko'l hosil qilishi borasida yozar ekan, ushbu ko'lga “Shosh daryosi” ham suv quyishiga urg'u berishgan. Qadimda Yaksart, Silis deb atalgan Sirdaryoning o'sha

kezlarda Shosh daryosi deb atalishi diqqatni tortadi. Rivojlangan o'rta asrlar arab va fors manbalarida bu daryoning Sayxun, Banokat daryosi deb atalishi bilan birga, ayrim manbalarda Shosh daryosi deb atalishi ushbu suv tarmog'ining sezilarli bir qismi Shosh (Choch) vohasidan oqib o'tishi va voha mintaqaning taniqli hududlaridan biri bo'lishi bilan bog'liqdir.

Ibn Havqal Xorazmdagi aholi maskanlari orasida Kardar mavzesiga birmuncha keng to'xtalgan bo'lib, bu esa ushbu hudud o'sha kezlarda anchagina tanilgan joy bo'lganidan darak beradi.

Kardar va Jayhun orasida Mizdohqon [nomli] rustoq bor. Mizdohqon va Jayhun orasidagi [masofa] ikki farsax. U al-Jurjoniyaning qarshisida [joylashgan]. Kardar [atrofi] dagi shaharga [ketaverishdagi] xar bir qishloqda Jayhundan chiqarilgan o'zining arig'i bor. Bu ariqlarning hammasi [Jayhun] dan [boshlanadi]. So'ngra Jayhun ovchilar yashaydigan bir yerda Xvorazm ko'ligacha yetib boradi. U yerda hech qanday qishloq va binolar yo'q. Bu yer Xalanjon deb ataladi. Bu dengizning qirg'og'ida Xalanjon qarshisida g'uzlar yeri [joylashgan]. Sulx, va tinchlik bulganida, [guzlar] bu tomondan Karotakinga, boshka tomondan esa al-Jurjoniya keladilar. Bu nohiyaning hammasi chegara [yerlar]dir"[11;37-38].

Hozirgi O'zbekiston hududida Qadimgi Xorazm davlatidan tashqari Choch, So'g'd hududlarini o'z ichiga olgan qudratli Qang' podsholigi (Miloddan av. III asr) Parkana –Farg'ona davlati, Baqtriya, Yunon – Baqtriya davlati tashkil topdi. Yunon – Baqtriya davlatining asosini Baqtriya, So'g'diyona, Marg'iyona tashkil yetadi.

Qang' davlatining joylashgan o'rni haqida olimlar o'rtasida yangicha qarashlar mavjud. A.Asqarovning fikricha, hozirgi Toshkent va Sirdaryo viloyatlari ham Janubiy Qozog'iston yerlarida yashovchi sak qabilalarning makedoniyalik Iskandar qo'shinlari va Salavkiylarga qarshi kurashlari jarayonida miloddan avvalgi III asrda yarim o'troq Qang' davlati tashkil topadi degan xulosaga keldi.

A.Asqarovning fikricha, Qang' davlatining asosiy yerlarini Toshkent vodiysi, Talas vodiysi, Chu daryosining quyi oqimlaridan, daryosigacha bo'lgan joylarni tashkil etgan. Qadimgi Xorazm va So'g'd yerlari ham Qang' davlatiga tobe bo'lgan.

Qang' davlatining ikkita markazi – Qanxa (Qang'diz) va O'tror (Turband) shaharlari bo'lgan. Qanxa shahri Toshkent vohasida, O'tror shahri esa Aris daryosi quyi oqimida joylashgan. Qang' davlati haqida Xitoy manbalarda ham ma'lumotlar bor. Xitoy tarixchisi Si – Ma-Syan' miloddan avvalgi II asrning oxirlarida O'rta Osiyoga kelgan Xitoy elchisi va sayyohi Ijan' – Syan' ma'lumotlariga asoslanib, bu hududda ko'chmanchi Qang'yuy yoki Qandzyuy davlati mavjudligi haqida yozadi. Uning ta'kidlashicha, Qang'yuy davlati aholisining urf – odatlari yuyechjilar urf– odatlariga o'xshash ekan. Xitoy manbalaridagi ma'lumotlarga ko'ra, Anvsi (Parfiya) shimolda Qang'yuy bilan chegaradosh bo'lgan. Bu ma'lumotlarga ko'ra, Qang'yuy yoki Qanha davlati tarkibiga qadimgi Xorazm, Choch va So'g'diyona ham kirgan. Miloddan avv. II asrda Qang'yuy davlati o'z taraqqiyotining yuksak darajaga erishadi. Qang' davlati o'sha davrda vujudga kelgan ilk quldorlik davlatlardan biri edi.

Yuqorida keltirib o'tilgan o'nlab yodgorliklarda nafaqat islomdan oldingi Xorazm tangalari, balki O'rta Osiyoning boshqa vohalariga tegishli tangalar ham topib o'rganilgan. Jumladan, Kushon, Kushon-Sosoniylar, Sosoniylar, Buxoro, Sug'd (Samarqand), Chag'oniya va Choch tangalari bunga misol bo'la oladi[12;183-185]. Qizig'i shundaki, Xorazm vohasiga "kelib qolgan" mintaqa tangalarining ko'pchiligi qadimgi davrga emas, asosan ilk o'rta asrlarga to'g'ri keladi. Jumladan, Samarqand tangalari VII asr ikkinchi yarmi — VIII asr boshlarida zarb

qilingan tangalar bo'lib, ular Ukurt-Chamuk, Tarxun (700-710) kabi Sug'd ixshidlariga tegishli tangalardir. Shuningdek, Xorazm vohasining Keskenkuyuk-qal'a yodgorligidan Buxorxudotlar sulolasi va Turgash xoqonligi tomonidan zarb qilingan tangalar topilgani diqqatga sazovordir[13].

Jetiosor yodgorligi (Quyi Sirdaryo havzasi — Janubiy Qozog'iston)dan 300 km janubi-g'arbda ham Qadimgi Xorazm tangalari topilgan bo'lib[13], bu ushbu yodgorliklar majmuasidan Xorazm vohasi madaniyatiga taalluqli bir qator artefaktlar qo'lga kiritilgan.

Islomdan oldingi Xorazm tangalari bo'yicha asosan S.P. Tolstov[14], V.I. Vaynberg[15] kabi arxeolog olimlar izlanishlar olib borishgan.

Ilk o'rta asrlarda Xorazmshoh-Afrig'iylar tomonidan zarb qilingan tangalar haqidagi birmuncha to'liqroq ma'lumotlarni tangashunos B. I. Vaynbergning "Qadimgi Xorazm tangalari" nomli rus tilidagi monografiyasini keltirish mumkin. Mazkur tadqiqotda Qadimgi Xorazm tarixiga oid bo'lgan yeng qadimiy tangalar tahlil qilingan bo'lib, ular A, B, V, G guruhlariga bo'lingan. Ushbu tadqiqot mavzusiga aynan G guruhiga mansub tangalar tegishli bo'lib, ular asosan Afrig'iylar davrida, VIII asrda zarb qilingan. Shuningdek, islomdan oldingi Xorazm tangalariga S.P. Tolstovning tadqiqotlarida birmuncha to'xtalib o'tilgan[16]. Bundan tashqari, bu davr Xorazm tangalari E.V. Rtveladze, Ye.V. Zeymal, D.V. Biryukov tadqiqotlarida u yoki bu darajada o'rin olgan[17;192]. Xorazm tarixiga oid tangalar guruhlar va tiplarga ajratilgan holda tahlil qilingan va ularga yozuvlar, tasvirlar, hukmdorlar bo'yicha izohlar berilgan. 712-yildan so'ng hukmronlik qilgan Azkajuvar-Chag'on, Shavat, Savshafan, Azkajuvar-Abdulloh davrlarida zarb qilingan tangalar ham B. I. Vaynberg asarida tahlil qilingan. Ushbu tadqiqotning o'tgan asrning 70-yillarida yaratilganligini inobatga olgan holda shuni aytish kerakki, o'tgan davr davomida ayrim ilmiy yangiliklar qo'lga kiritildi. Masalan tadqiqotchi V. V. Artevning izlanishlarida B.I. Vaynberg asarida tilga olinmagan Shavat nomi numizmatik materiallar asosida aniqlangan[18;54-56].

Ilk o'rta asrlarda O'rta Osiyoda etnomdaniyatida asosan ikki etnik unsur – sharqiy eroniy va turkiy elatlarga xos xususiyatlar yetakchilik qilgan. Sharqiy eroniy tilli elatlar – bu asosan sug'diylar, qadimgi xorazmliklar va baqtriyalardan tashkil topib, ular orasida sug'diylar mintaqa bo'ylab keng yoyilgan edi. Ular Sug'd o'lkasi – Zarafshon va Qashqadaryo vohalaridan tashqari yana Ustrushona va Buxoro vohalari aholisining asosiy qismini tashkil etish bilan birga Choch, O'tror, Isfijob (Sayram) va Yettisuv aholisining sezilarli bir qismi sug'diylardan iborat edi[19;34-43]. Bundan tashqari, bu davrda sug'diylar o'zlarining rivojlangan yozuv tizimiga ega o'troq va hunarmand elat sifatida Ipak yo'li tarmoqlari bo'ylab keng yoyilib, Sharqiy Turkiston, O'rxun vodiysi (Mo'g'uliston) va Shimoli-G'arbiy Xitoyda o'z aholi manzillarini barpo etgan edilar. Sug'diylarning tanga-pul tizimi miloddan oldingi mingyillikning so'nggi asrlariga borib taqalib, bu vaqtda ilk sug'diy tilli tangalar Samarqand, Buxoro, Kesh va Naxshabda, milodiy III–IV asrlarda esa Choch vohasida zarb qilina boshlagan edi. Ilk o'rta asrlarga kelganda, aniqrog'i, VII asrdan boshlab O'tror, Farg'ona, Isfijob, Yettisuv ham sug'diy tilli tangalar zarb qilinadigan hududlarga aylanadi[20;219].

Qadimgi xorazmliklar esa Quyi Amudaryo havzasida yashaydigan hunarmand va savdogar elat sifatida o'zlarining oromiy negizli yozuviga ega edilar. Ular ham sug'diylar kabi xalqaro savdoda faol qatnashib, asosan Volga – Uralbo'yi, Kavkaz, slavyan o'lkalari bilan tig'iz savdo-sotiqni yo'lga qo'ygan edilar. Bu vaqtda muayyan bir voha hukmdorligi bo'lgan Xorazm o'z tanga-pul tizimiga ega bo'lib, qadimgi xorazmiy yozuvli tangalarning zarb qilina boshlanishi

miloddan oldingi mingyillikning so'nggi asrlari – milod boshlariga to'g'ri keladi, aytib o'tish joizki bu davrda qadimgi yunon yozuvli tangalar ham zarb qilingan[21;34].

Yunon-Baqtriya, Sug'd va Xorazmning ilk tangalaridan farqli o'laroq Kushon va uning izdoshlari bo'lmish Xioniylar, Eftaliylar va Turk xoqonligi tangalarida O'rta Osiyoning ko'chmanchilariga xos an'ana – tangalarda turli ramziy belgilar – urug' tamg'alari o'rin ola boshlaydi. Qang' davlati (mil.old. II – mil. III asrlar) bilan bog'lab tushuntiriladigan sug'diy yozuvli "Choch hukmdori" unvonli tangalarda ham urug' tamg'alari uchrab, bu esa tamg'a an'anasining negizi ko'chmanchi elatlarga taqalishi to'g'risidagi qarashlarni yanada kuchaytiradi. Xorazmdagi Afrig'iylar sulolasi (IV–X asrlar) tangalarida ham urug' tamg'alarini ko'chmanchilarga xos bu tizim ilk o'rta asrlarga kelgach deyarli barcha uzluksiz o'laroq tamg'alarining uchrashi ham chamasi ushbu xonadonning kelib chiqishi ko'chmanchi elatlar bilan bog'liqligini ko'rsatadi. O'rta Osiyo o'troq hukmdorliklari tangalarida uchray boshlaydi. Biroz quyida ko'rib chiqiladiganidek, ilk o'rta asrlarda Amudaryo – Sirdaryo oralig'i va unga tutash hududlardagi Choch, O'tror, Isfijob (Sayram), Farg'ona, Ustrushona, Sug'd (Samarqand, Panch, Kesh, Naxshab va b.), Buxoro, Shimoliy To'xoriston (Termiz, Chag'oniyon) kabi voha hukmdorliklar tangalarida ham uzluksiz o'laroq tamg'alar o'rin ola boshlashi esa bir tomondan ushbu hukmdorliklardagi boshqaruvchi xonadonlarning kelib chiqishi ko'chmanchi elatlarga borib taqalashini ko'rsatsa, ikkinchi tomondan esa ko'chmanchilar ta'sirida o'troq sulolalar ham o'z tangasiga tamg'a tushirgan holda bostira boshlaganidan darak beradi.

To'g'ri, yuqorida aytib o'tilgan siyosiy uyushmalar – Sug'd, Buxoro va Xorazm tangalarining keyingi bosqichlarida borgan sari Yunon-Baqtriya[22] va Parfiya an'analari bilan uzoqlashgani (ikonografiyada birmuncha o'zgarish, sug'diy, xorazmiy yozuvli tanga matnlari va b.), Kushon tangalarida esa mintaqaning mahalliy o'troq va ko'chmanchi an'analari bilan bog'liq jihatlarning ustuvorlik qila boshlashi ko'zga tashlansa-da (o'troq va ko'chmanchi an'analarning qorishuvi, o'ziga xos syujetlar)[23;53], bu kabi o'zgarishlar ilk o'rta asrlardagichalik emas edi. Shunga o'xshash Sosoniylar Eroni (224-651) tangalaridan ta'sir olgan Xioniylar va Kidariylar kabi milodiy IV–V asrlarda hukm surgan ko'chmanchi negizli davlatlar tangalarida ham bir qator o'ziga xosliklar ko'rinadi. Biroq ularda ham tashqi ta'sir birmuncha kuchli bo'lgani sezilib turadi[24]. Ilk o'rta o'rta asrlarda Oy va Quyosh ko'rinishidagi astral belgilar to'rt qurolli Nananing atributlari sifatida Sug'd va Xorazm tasviriy san'atida ko'rina boshlaydi[25].

Quyi Amudaryo havzasi va Xorazm vohasi haqidagi manbalardan ko'rinadiki, mazkur hudud O'rta Osiyoning eng qadimiy va o'ziga xos madaniy-tarixiy markazlaridan biri hisoblanadi. Uning geografik jihatdan savdo yo'llariga tutashgani bu yerda davlatchilik va madaniy hayotning o'ziga xos shaklda rivojlanishiga zamin yaratgan. Arxeologik topilmalar, epigrafik va numizmatik manbalar Xorazmning ilk davrlardanoq mustaqil hokimiyat ramzlari, yozuv tizimi va tanga-pul muomalasiga ega bo'lganini tasdiqlaydi.

Yozma manbalarda qayd etilgan "Xorazm dengizi" atamasi Orol dengizi bilan bog'liq holda, hududning geografik va iqtisodiy hayotida suv yo'llari va tabiiy manbalarning ahamiyati nihoyatda katta bo'lganini ko'rsatadi. Shuningdek, Xorazm turli etnik va madaniy elementlar o'zaro uyg'unlashgan mintaqaviy markaz sifatida Sharq va G'arb sivilizatsiyalarini bog'lovchi muhim hudud sifatida namoyon bo'lgan.

Numizmatik ma'lumotlar va arxeologik izlanishlar esa Xorazm vohasining nafaqat iqtisodiy, balki siyosiy jihatdan ham O'rta Osiyo davlatchilik an'analariining uzviy tarkibiy qismi

ekanini ko'rsatadi. Ayniqsa, Afrig'iylar sulolasi davrida zarb etilgan tangalar mahalliy davlatchilikning barqaror va rivojlangan tizimga ega bo'lganini isbotlaydi.

Shunday qilib, Xorazm vohasi tarixi — bu nafaqat mahalliy hokimiyat an'analari, balki keng Yevrosiyo kengliklaridagi etnik, madaniy va iqtisodiy jarayonlar bilan chambarchas bog'liq jarayon bo'lib, u o'rta asrlar sharq sivilizatsiyasida alohida o'rin tutadi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Бобоёров Ғ. Илк ўрта аср манбаларида Туркистон атамаси // "Ўзбек халқининг келиб чиқиши, илмий-методологик ёндошувлар, этногенетик ва этник тарих" мавзусидаги республика илмий-назарий семинар материаллари. – Тошкент, 2004. – Б. 40-43; Бобоёров Ғ. "Турон ҳукмдори ҳоқон" унвонли тангалар // O'zbekiston tarixi, №3. 2019. В. 3-17.
2. Бобоёров Ғ. Турк ҳоқонлиги даврида Хоразм // Хоразм тарихи замонавий тадқиқотларда. – Тошкент-Урганч, 2019. – Б. 48-50.
3. Толстов С. П. Древний Хорезм: Опыт историко-археологического исследования. – С. 29, 33; Вайнберг Б. И. Монеты древнего Хорезма. – С. 106-182; Баратов С.Р. Новые данные по археологии Южного Хорезма // Археология Узбекистана. №1 (6), 2013. – Самарканд, 2013. – С. 35.
4. Беруний 1968: 71.
5. МИТТ 1939: 431.
6. Худуд ул-олам (Мовароуннаҳр тавсифи). Форс тилидан таржима, сўз боши, изоҳлар ва жой номлари кўрсаткичи муаллифи О. Бўриев. – Т.: Ўзбекистон, 2008. – Б. 8.
7. Худуд ул-олам (Мовароуннаҳр тавсифи). Форс тилидан таржима, сўз боши, изоҳлар ва жой номлари кўрсаткичи муаллифи О. Бўриев. – Б.10
8. Худуд ул-олам (Мовароуннаҳр тавсифи). Форс тилидан таржима, сўз боши, изоҳлар ва жой номлари кўрсаткичи муаллифи О. Бўриев. – Б. 22.
9. Ибн Ҳавкал. Китоб сурат ал-ард. Мовароуннаҳр. Араб тилидан тарж., изоҳлар муаллифи Ш.С.Камолиддин, масъул муҳаррир Ф.С. Ҳасанов. – Тошкент: «Ўзбекистон миллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти, 2011. – Б. 38-39.
10. Ибн Ҳавкал. Китоб сурат ал-ард. Мовароуннаҳр. Араб тилидан тарж., изоҳлар муаллифи Ш.С.Камолиддин, масъул муҳаррир Ф.С. Ҳасанов. – Б. 37-38.
11. Толстов С. П. Древний Хорезм: Опыт историко-археологического исследования. – С. 32, 50, 86; Вайнберг Б. И. Монеты древнего Хорезма. – С. 183-185.
12. Вайнберг Б. И. Монеты древнего Хорезма. – С. 100.
13. Вайнберг Б.И. Монеты древнего Хорезма. – С. 100.
14. Толстов, С.П. Монеты шахов древнего Хорезма и древнехорезмийский алфавит // Вестник древней истории. – 1938. – № 4 (5). – С. 120-145; Толстов С. П. Древний Хорезм: Опыт историко-археологического исследования. – М.: Издание МГУ, 1948.
15. Вайнберг Б. И. Монеты древнего Хорезма. – Москва, 1977.
16. Толстов С. П. Древний Хорезм: Опыт историко-археологического исследования. – М.: Издание МГУ, 1948.
17. Ртвеладзе Э. В. Древние и раннесредневековые монеты историко-культурных областей Узбекистана. Т. 1. – Ташкент: Media Land, 2002; Зеймаль Е.В. Монеты раннесредневековой Средней Азии // Археология. Средняя Азия и Дальний Восток в эпоху средневековья. – М., 1999. – С. 192-206; Бирюков Д.В. Монета в жизни народов Трансоксианы. Факты, проблемы, концепция // Нумизматика Центральной Азии, вып. VII. – Т., 2004. – С. 7-19.
18. Артев В. В. Новое имя в нумизматике античного Хорезма. Пятнадцатая всероссийская нумизматическая конференция. Тезисы докладов и сообщений.

- Ростов-на-Дону, 20–25 апреля 2009 / отв. ред. И.В. Ширяков. М.: Издательство «Нумизматическая литература», 2009. – С. 54-56.
19. Бернштам А. Н. Согдийская колонизация Семиречья // Краткие сообщения о докладах и полевых исследованиях института истории материальной культуры. – М. -Л., 1940, №6. – С. 34–43
 20. Бернштам А. Н. Тюркешские монеты. – С. 105-111; Зеймаль Э. В. Политическая история Трансоксианы по нумизматическим данным. – Ленинград, 1978; Бурнашева Р. З. Отрар. Отрарский оазис и Южный Казахстан. Нумизматическая исследования по денежному делу южноказахстанских городов VII – XVII вв. – Алма-Ата, 1989; Настич В. Н. Монетные находки с городища Красная Речка (1978-1983 гг.) / Красная Речка и Бурана. Материалы и исследования Киргизской археологической экспедиции. – Фрунзе, 1989; Baratova L. Alttürkische Münzen Mittelasien aus dem 6. –10. Jh. N. Chr. – P. 219–292.
 21. Вайнберг Б. И. Монеты древнего Хорезма. – С. 13, 15.
 22. Горин А.Н. Некоторые проблемы истории и нумизматики северной бактрии в свете новых открытий (по материалам монетных находок крепости Узундара) // Культурное наследие Евразии (с древности до наших дней). Сборник научных статей. Алматы: Институт археологии им. А. Х. Маргулана, 2016. – С. 252-341.
 23. Горин А. Н. Кушанские монеты из Бухарского оазиса // Бухарский оазис и его соседи в древности и средневековье. Труды государственного эрмитажа LXXV. – Санкт-Петербург, 2015. – 53-62.
 24. Vondrovec K. Coinage of the Iranian Huns and their successors from Bactria to Gandhara (4 th to 8 th century CE). Vol. I. Edited by Alram M And Lerner J. A. – Wien, 2014; Пугаченкова Г.А., Ртвеладзе Э.В. Северная Бактрия – Тохаристан. Очерки истории и культуры древность и средневековье. – Ташкент, 1990. – С. 129-131.
 25. Сулейманов Р. Х. Древний Нахшаб. – С. 290.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 10 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).